

Utvärdering i form av medverkan och samverkan

Margreth Johansson

I bidraget från lärarutbildningen vid Högskolan Kristianstad redovisas ett försök att integrera kursvärdering och utvärderingspraktik som en del i utbildningen. Detta försök syftade bland annat till att öka studenternas engagemang i kursvärderingsarbetet.

Kursvärderingar kan genomföras utifrån olika syften, men tyvärr är det långt ifrån alltid syftena är uttalat formulerade. Detta är givetvis problematiskt eftersom det då blir oklart vad kursvärderingen ska användas till. Vi har ofta iakttagit att studenternas engagemang inte är särskilt stort när det gäller kursvärderingsarbetet. Det låga engagemanget gör det än viktigare att diskutera kursvärderingarnas syften.

Ställningstaganden och utgångspunkter

Vårt inlägg i diskussionen om kursvärderingar sker genom att vi redovisar och diskuterar ett specifikt utvärderingsupplägg, som tar avstamp i tankar om det aktiva engagemangets betydelse för lärande och kunskapsutveckling (se t.ex. Wenger 1998) samt i lärarutbildningens uppdrag att utveckla och använda arbetsformer som inbjuder till inflytande, delaktighet och ansvar. Ett uppdrag som formuleras på olika nivåer och av olika aktörer, nationellt t.ex. i SOU 1999:63, från studentkåren t.ex. i Sveriges Förenade Studentkårer (Dnr: U205-5/0102) samt i lokala dokument, t.ex. i Högskolan Kristianstad, Kursplan, AAUA01.

Formuleringar såsom ”att studenten skall ses som medaktör” (SOU 1999:63, s. 299) och ”som medaktör både kan och bör studenten bidra till planering och genomförandet av undervisningen” (Ds 1998:51, s. 84) kan t.ex. innebära att studenter är en resurs som kan dela med sig av sina erfarenheter. Studentinflytande har också vidare formulerats som ”... en process som sker i samverkan med lärarna under informella former i det dagliga arbetet”. (Ds 1998:51, s. 115.)

Utifrån dessa skrivningar och våra erfarenheter av utvärderingsarbete, föddes idén om en utvärderingsvecka för lärarstudier. Erfarenheter från ett utvecklings- och utvärderingsarbete genomfört höstterminen 2002 kom att bli centrala för det fortsatta utvecklings- och utvärderingsarbetet, så först återvänder vi till denna termin.

Första försöket – medverkan och samverkan

En mindre grupp studenter medverkade i ett försök med en ny utvärderingsmodell hösten 2002. Det var då vi på allvar insåg att om frågor som rör kursvärdering anknyter till de dagliga studierna ökar intresset och engagemanget för utvärdering hos studenter. Att som student få vara delaktig och medverka i den process som syftar till att hantera och lösa uppgiften att utvärdera upplevdes som meningsfullt och engagerade studenterna. En av våra slutsatser var att mötena mellan studenter blev kreativa processer där det upplevda, men tidigare oartikulerade, fick möjlighet att lyftas fram och bearbetas.

Vi såg studenterna som en resurs, samtidigt som de allt eftersom tiden gick intog en roll av förnyare. Att få medverka i en utvärderingsprocess på ett så aktivt sätt var för dem en ny upplevelse. De hade i inledningsskedet en traditionell föreställning om att det var läraren som utformade kursvärderingen, valde frågor etc. och att de pliktskyldigt skulle svara på de frågor som ställdes. Att ha ansvaret för att redovisa resultatet för andra studiekamrater och få synpunkter på resultatet var också en ny erfarenhet för dem. Detta ledde till diskussion kring utbildningen och det framtida arbetet som lärare samt reflektion över vad de varit med om och varför resultatet blev som det blev.

Detta var huvuddragen i den analys som gjordes av försöket med den nya utvärderingsmodellen i vilket en mindre grupp studenter medverkade (Johansson & Ottosson, 2003; Johansson, 2003). Utvärderingsarbetet genomfördes som en examinationsuppgift för denna grupp studenter. Syftet var att skaffa erfarenheter kring studentmedverkan i utvärderingsarbete. Uppgiften byggde på att studenterna samlade information genom intervjuer samt därefter sammanställde och analyserade resultatet. Intervjufrågorna handlade om studenters upplevelser under den första terminen på lärarutbildningen.

Vid fyra tillfällen träffades studenterna och de två handledarna. Studenterna erbjöds handledning i mindre grupper och enskild återkoppling och uppmanades att ge varandra återkoppling och diskutera spörsmål i

gruppen, utan handledare. Ingen utnyttjade erbjudandet om handledning i grupp. Några utnyttjade erbjudandet med återkoppling, vilket framför allt skedde genom e-post. Några valde att arbeta i par, övriga arbetade enskilt. Efter sammanställning och analys skrev varje student en rapport. Studenterna redovisade resultaten för studiekamrater och personal inom lärarutbildningen.

Utvecklings- och utvärderingsarbetet

Det övergripande syftet med det fortsatta utvecklings- och utvärderingsarbetet³⁵ var att ta fram information som kunde leda till en integrering av utvärderingsarbete i verksamheten. Ett delsyfte var att utveckla utvärderingsmodellen genom att pröva den med ett stort antal studenter samt att tillämpa olika metoder för insamling av information.

Först identifierade lärarlaget kritiska områden inom utbildningen. Därefter valdes insamlingsmetoden och frågorna formulerades. Arbetet fördelades mellan lärarna och arbetet med studenterna organiserades. Till sist genomfördes utvärderingsveckan. Målet var att involvera alla lärarstudenter i kursvärderingsprocessen, aktivera och engagera dem genom medverkan och skapa en kommunikativ lärandemiljö i samband med kursvärderingen. Vi valde därför så långt som det var möjligt att utgå från de arbetsformer, arbetssätt och verktyg som redan användes i de olika studentlagen.³⁶

Ett studentlag använde den ursprungliga utvärderingsmodellen. Dessa studenter övade under terminens gång intervjuteknik, coaching i grupp och deltog i grupphandledning. Ett annat lag träffade regelbundet under terminen kontaktlärare, som även fungerade som seminarieledare. På så sätt skapades relationer som vi ansåg vara värdefulla att ta tillvara. Arbetet i detta lag utgick från en skriftlig individuell kursvärdering, som först diskuterades i basgruppen och sedan i klassen tillsammans med kontaktlärare. Eftersom studenter och lärare i ett lag under terminen använde kommunikationsplattformen First Class för både information och diskussion föll det sig naturligt att plattformen även användes under kursvärderingsarbetet.

---

35. Lärarlaget bestod av kursansvarig Margreth Johansson och lag- och handledarna Madeleine Beckman, Per-Ola Holmquist, Kathe Ottosson samt Ann Steen. Cirka 450 studenter medverkade.

36. Varje studentlag bestod av 100–150 studenter, delade i tre eller fyra klasser. Varje klass var delad i basgrupper. Fem till sex studenter bildade en basgrupp.

Under planeringens gång beslöt vi att ett lag, för jämförelsens skull, skulle använda den för lärarutbildningen vid Högskolan Kristianstad vanligaste modellen, nämligen webbaserad enkätkursvärdering.

De områden som vi samlade information kring var: arbetsformer, kurslitteratur och studentens egen arbetsinsats under terminen. Dessa områden hade varit föremål för diskussion tidigare, utan att någon förändring skett. Vi hade farhågor om att en del studenter inte läser kurslitteraturen. Vi funderade också över hur arbetsformerna skulle kunna förbättras för att bättre motivera studenterna. Kursvärderingen kom därför att koncentreras till områdena som anknyter till ansvar och eget lärande. Den första frågan kom därför att handla om studentens synpunkter på de arbetsformer som använts och vad dessa inneburit för lärandet. Andra frågan handlade om hur kurslitteraturen bearbetats och vad detta inneburit för det egna lärandet. Till sist skulle studenten ta ställning till den egna arbetsinsatsen och det egna lärandet under terminen.

Deltagande och engagemang

Deltagandet i de två lag som intervjuade respektive diskuterade med kontaktlärare var högt, liksom för laget som använde First Class-plattformen. Deltagandet och engagemanget var lågt i det studentlag som besvarade enkäten. De studenter som fick stöd av lärare gjorde överlag intressantare och innehållsmässigt bättre redovisningar. De redovisade också oftare alternativa tolkningar av resultaten.

Vi uppmärksammade att deltagande och engagemang ökade när studenterna förväntades närvara och/eller medverka i hela processen. Det visade sig också att studenterna var mer aktiva i basgrupperna än i klasserna. Lärarens närvaro aktiverade studenterna. Vi kan därför konstatera att när kursvärderingen inte är ett obligatoriskt och närvarokontrollerat kursmoment resulterar detta tyvärr i ett lägre deltagande.

Vissa studenter menade att formen att kursvärdera genom First Class-plattformen medförde att den individuella uppfattningen ”slätades ut” eftersom en klassammansättning gjordes. Dessa studenter var således inriktade på att den enskildes synpunkter skulle vara tydliga i resultatet. Emellertid bidrog diskussionerna i samband med sammansättningen till att studenter blev medvetna om hur t.ex. en och samma undervisningssituation kan uppfattas och beskrivas på olika sätt. Liknande upptäckter gjordes i samband med intervjuerna och diskussionerna med kontaktlärare.

Studenternas förväntningar och syn på utvärderingsveckan

Flertalet studenter såg momentet utvärdering som en del i lärandet. Dessa studenter sade sig ha varit engagerade och lagt ner mycket tid på arbetet. Det fanns dock studenter som menade att veckan var ointressant, meningslös och följderna blev att det personliga engagemanget var minimalt. De studenter som hade förslag på hur kursvärderingen borde ha genomförts ansåg att en enkät hade varit att föredra. En tolkning kan vara att många studenter ser kursvärderingar som något som är påtvingat. De måste lämna sina synpunkter och läraren ska samla in, bearbeta och sammanställa informationen. Många sätter förmodligen likhetstecken mellan att fylla i enkäter och att kursvärdera.

Diskussion

Uppfattningar om att det är lärarna som ska utvärdera och att studenterna sällan får någon nytta av en kursvärdering var vanliga. Det blir därför angeläget att uppmärksamma vilka förväntningar och tidigare erfarenheter studenterna har, och hur de uppfattar arbetsformerna i samband med utvärderingar. Detta är viktigt för att process och resultat inte ska påverkas i negativ riktning. Frågan om vem som bör samla, analysera och återföra resultat behöver diskuteras. Bör studenterna medverka aktivt? Är en integrering av ett kursmomentet som kallas utvärdering angeläget?

Ett aktivt deltagande av både studenter och lärare krävs för att utvärderingsresultaten ska kunna bli underlag för en positiv utveckling. För att få till stånd en kreativ process behöver vi lära oss att dra nytta av skillnader i erfarenheter, studenters såväl som lärares. Många studenter både kan och vill medverka aktivt i utvärderingsarbetet om detta har en tydlig anknytning till studierna. Studentmedverkan i utvärderingsarbetet bör föregås av en diskussion kring kvaliteten på utvärderingsresultaten. Frågan är också vilka förutsättningar som bör gälla och vilken roll studenterna ska ha.

Vilken betydelse kan tillämpning av olika insamlingsmetoder ha fått för vårt resultat? Kritik kan t.ex. riktas mot att studenter var både informanter och respondenter. Kvaliteten på intervjuerna varierade och subjektiva intressen kom ibland till uttryck, men samtidigt framkom sådan information som vi sällan får ta del av annars. Om en lärare hade varit intervjuare hade studenterna förmodligen inte varit så öppna. Analysen av materialet kunde självklart ha skett med hjälp av handledare. En annan fråga är om

studenterna som besvarade frågorna via First Class-plattformen vågade skriva fritt. Vi kan inte bortse från att dessa studenter kanske hade farhågor om att plattformen kunde ha en kontrollerande funktion. Vi använde dock inte denna kontrollmöjlighet. Eftersom andra studenter i basgruppen skulle läsa vad som uttrycktes i den individuella kursvärderingen, fanns ett uttalat krav på att i skrift tydligt uttrycka och formulera sina uppfattningar samtidigt som de också hade möjlighet att ta del av andras synpunkter. Möjligheten att ta del av andras synpunkter värdesattes av många studenter, även i andra lag. Detta kan tyda på att studenter gärna vill jämföra sina synpunkter med andras. Vidare måste vi fundera över vilken påverkan kontaktlärares närvaro och medverkan hade på studenterna.

Framtiden

Kursvärderingen måste upplevas som framåtblickande, inte kontrollerande. Kursvärderingen måste leda till tydliga åtgärder för att framgång ska nås. Vi finner det därför angeläget att föra en dialog med studenter och lärare kring syftet med kursvärderingar, liksom kring tidigare erfarenheter och inställning. Reflektion och återkoppling bör finnas som moment i samband med utvärderingsarbetet.

Attitydförändringar när det gäller att synliggöra undervisningens resultat och process, att våga diskutera resultaten, att ställa sig vid sidan av och att se konstruktivt kritiskt på den egna undervisningen kräver en samverkan och goda relationer lärare emellan. Det krävs etablerade relationer även med studenter och en kommunikativ, öppen lärandemiljö. Idealet kan beskrivas i termer av att lärare och studenter tillsammans känner att man verkar för samma mål och om så behövs genomför förändringar.

Vårt utvecklings- och utvärderingsarbete har bidragit till en mera intressant lärarroll, vilket gör att arbetet kommer att fortsätta i riktning mot att integrera utvärderingar i verksamheten. Kursvärderingen kan på så sätt bli en del i lärandeprocessen, och delaktighet, inflytande och ansvar kan förstärkas.